

Nr 129.

Av herr **Akerlund**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande lämpligheten att vid fastställelse av taxor för trafik å enskilda järnvägar meddela vissa föreskrifter m. m.

Då Kungl. Maj:t beviljar koncessioner för anläggningar av enskilda järnvägar och sådana komma till stånd, blir en given följd därav att befolkningen i orterna, särskilt lantbefolkningen, i mångt och mycket lägger om sin rörelse, helst i fråga om annars nödiga transportmedel, och därför skulle vara överlämnad på »nåd och onåd» åt järnvägsbolagens godtycken i många viktiga avseenden, därest den ej hade att lita till den Kungl. Maj:t förbehållna rätten att bestämma över ifrågavarande järnvägars trafiktaxor.

I dessa tider då spekulativa, blott »tärande» individer ingalunda synas minska i antal utan snarare tvärt om, lär det vara av allra största vikt, att statsmakterna, så vitt möjligt, tillse, att dylika medborgare ej tillvälla sig sådan makt över vare sig andra samhällsmedlemmar, samhällen eller produktionen, att staten eller betydande delar av den tager måhända obotlig skada.

Våra enskilda järnvägar hava fått komma till stånd för att tjäna produktionen och för att lätta mödorna för landets befolkning, och såväl staten som orternas innebyggare hava för detta ändamål bringat betydande offer, men sannerligen de kommit till utförande för att bli spekulationsobjekt för vinningslystnaden, vartill de dock alltmera övergått och övergå.

En nu mera mycket vanlig företeelse är, att de större och starkare enskilda järnvägsbolagen lägga under sig ekonomiskt svagare bolags banor för att bli enväldiga inom allt större områden, vilket plägar gå särskilt lätt för sig, då dessa större bolag redan på förhand fått

fingrarna in i de mindres affärer genom det ganska vanliga åtagandet att med sin materiel trafikera deras banor. Men går det ej på annat sätt, så har det flerfaldiga gånger visat sig att man alls icke dragit sig för att vida överbetala de aktier, som felats för vinnande av majoritet i de till undergång dömda, svagare bolagen, om man än förstått skaffa de övriga för en ringa penning.

Då emellertid järnvägsbolag lagt under sig främmande banor, eller på annat sätt utvidgat sina nät, har Kungl. Maj:t på därom gjord framställning förklarar, att samtliga bolagets bansträckor och anläggningar skulle anses som en enhet, varigenom bolaget kommit i tillfälle att sammanföra sina räkenskaper så, att det blivit så gott som omöjligt att med ledning av dem avgöra, vilka bandelar som burit sig och vilka möjligen lämnat förlust.

Uppstår emellertid förlust å hela det sammanförda företaget i anledning av inkorporeringen av ekonomiskt svagare bandelar eller i följd av andra spekulationsaffärer, så plägar man omedelbart, med åberopande av den dåliga, oftast självförvållade affärsställningen, kräva och erhålla rätt att förhöja trafiktaxorna för hela järnvägskomplexet. Det kan sannerligen ej vara förenligt med billighet att, så som nu ofta sker, ålägga den trafikerande allmänheten inom ett järnvägsbolags ursprungliga trafikområde, ehuru järnvägsdriften där städse burit sig väl, intilldess spekulativa personer lyckades lägga sig till med affären och utveckla den efter sitt sinne, utan spår av hänsyn till ortsbefolkningen och måhända främst för att komma åt ett antal aktier att jonglera med på numera vanligt sätt, — ålägga denna befolkning att genom höjda trafikumgälder hålla de nya järnvägspatronerna skadeslösa, där de misslyckats i sina affärsexperiment. Naturligtvis finnas enskilda järnvägsbolag, vari intet affärseschäft bedrives, men vilka, trots att de väl och sparsamt skötas, äro nödsakade att hemställa om höjda taxor för att fortfarande kunna driva trafiken. Då kungl. järnvägsstyrelsen, som det synes, tämligen lätt lämnar förord till ansökningar om taxeförhöjningar och Kungl. Maj:t på detta förord plägar bifalla framställningarna, t. o. m. innan giltighetstiden utlupit för redan fastställda tariffer, ehuru säkerligen mången gång varken kungl. styrelsen eller Kungl. Maj:t ur järnvägsbolagens räkenskaper, sådana de nu få föras, och i alla händelser ej utan stor möda, förmår utrannsaka, var orsakerna till den sökandebolagens ekonomiska ställning är att finna, som anses böra berättiga förhöjda trafiktariffer, torde med fullt fog kunna ifrågasättas, huruvida det icke är av behovet påkallat att pålägga järnvägsbolagen att, om det ej redan sker, föra sina räkenskaper så, att av dem tydligt framgår, var »skon klämmer», på

det att såväl kungl. styrelsen som Kungl. Maj:t må vara i stånd att på fullt rättvisa och billiga grunder fatta sitt avgörande.

Jag har själv flere gånger deltagit i behandling av klagomål över taxering från järnvägsbolag, vilket förutom järnvägsdrift idkade handel med jordegendom i stor skala, sjöfart m. m., men som hade sina räkenskaper förda så, att av dem någon ledning för beskattning av bolagets olika verksamhetsgrenar ej stod att erhålla, och jag är fullt förvissad därom att en god del av landets övriga järnvägsbolag har det på samma sätt.

I början av min riksdagstid var den, enligt min tanke fullt riktiga meningen mycket allmän: att landets kommunikationsanstalter, såsom järnvägar, telegraf och telefon ej kommit till utförande för att bereda någon direkt vinst utöver skälig ränta å däri nedlagda kapital, utan för att tillgodose folkets och näringarnas behov och underlätta arbetets mödor, men, efter hand som geschäftet intagit rangplats i vårt affärliv, synes som om den åsikten allt mera gjorde sig gällande: att intressenter i järnvägsbolag äro någon sorts övermänniskor, värda särskild tacksamhet och omvårdnad, även då de handla och ställa av uteslutande egennyttiga motiv utan all hänsyn till den allmänhet, vilken, i anledning av rådande förhållanden, är nödgad anlita deras trafikleder, och att de genom extra beskattning av denna allmänhet städse böra hållas skadeslösa för vilka spekulationer vinningslystnaden än må förleda dem till.

Man måste tvivelsutan befara, att det allt mera tilltagande trust- och jobbarväsendet inom det enskilda järnvägsområdet här i landet skall urarta till en betänklig fara för vårt jordbruk, vår industri och samtliga våra produktiva näringar, om det ostört och nära nog omhuldat får fortgå och ses med så blida ögon som för närvarande.

Vid protester mot enskilda järnvägsaktiebolags framställningar gång efter annan om rätt att införa förhöjda trafiktaxor vid sina banor, t. o. m. före utgången av för gällande taxor fastställd tid, mötes man oftast av den förklaringen, att allmänheten måste finna sig i sådana nya pålagor om bolagen skola mäka reda sig. Jag åter vågar hysa den meningen, att det alls icke kan vara förenligt med rättvisa och billighet eller befolkningens välförstådda intresse, att vissa personer, vilka råkat i ekonomiskt trångmål därför att de lagt sig i affärer, varmed de alls icke haft att skaffa, blott i avsikt att lättvindigt söka förtjäna pengar, eller att aktiebolag, vilka erhållit särskilda rättigheter och förmåner, ja, rent av monopol för att bliva vårt folk till gagn och nytta, men som av samma anledning inlåtit sig i ruinerande affärer, ofta totalt främmande för bolagets uppgifter, genom befolkningens beskattning

skola fritagas från vad i liknande fall plägar bliva vanliga medborgares lott: att överlämna sin egendom till konkurs.

På grund av vad jag ovan anfört, hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller,

att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida, för ett riktigt bedömande av järnvägsaktiebolagens ekonomi, vid ansökningar om fastställelse av förslag till trafiktaxor det finnes nödigt ålägga dem att där så ej redan sker föra sina räkenskaper så, att av dem tydligt framgå resultaten av bolagens järnvägsrörelse

dels å de bolagens banor, för vilkas byggande bolagen erhållit koncession;

dels å de banlinjer, som bolag sedermera kommit i besittning av vare sig genom köp eller genom förvärvande av aktiemajoritet i andra järnvägsaktiebolag;

dels av trafik, som järnvägsaktiebolag med sin personal och materiell ombesörjer å andra bolags banor;

dels även resultaten av de övriga verksamhetsgrenar sådant bolag möjligen utövar; samt att

Kungl. Maj:t vid prövning av ovan berörda ansökningar från järnvägsaktiebolag täcktes tillse, att den trafikerande allmänheten ej ålägges högre trafikumgälder, än annars skulle erfordrats, för täckande av förluster, som järnvägsaktiebolag kunnat åsamka sig i anledning av spekulationsaffärer och undermålig skötsel av sin järnvägsrörelse.

Stockholm den 20 januari 1916.

E. Åkerlund.